

УДК 316.422 : 316.642.3

Г. І. Андрущенко, канд. соціол. наук

Криворізький металургійний інститут

ДВНЗ "Криворізький національний університет"

РОЛЬ ДОВІРИ У ВПРОВАДЖЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В СУСПІЛЬСТВІ, ЩО ТРАНСФОРМУЄТЬСЯ

У статті досліджено сутність понять "інноватика", "інновація" і "нововведення"; розглянуто види інновацій та нововведень за різними класифікаційними критеріями; виокремлено соціальні інновації та нововведення та визначено їх особливу суспільну значущість; показано зв'язок довіри із соціально-економічними інноваціями за допомогою стислого ретроспективного аналізу життєдіяльності суспільства на всіх стадіях його розвитку; виявлено перспективи існування соціально-економічних інноваційних процесів у суспільстві, що трансформується.

Ключові слова: довіра, інноватика, інновації, зв'язок довіри й соціально-економічних інновацій.

Актуальність дослідження. У попередніх роботах авторкою неодноразово було відзначено ключову роль довіри у функціонуванні сучасного суспільства, її тісний зв'язок із соціальним капіталом, а також продемонстровано залежність результатів соціально-економічного розвитку держав від рівня довіри в суспільстві.

Проте у зв'язку з подіями останнього двадцятиріччя (розпад соціалістичної системи господарювання, світовий тероризм, глобалізація економіки, масштабні протести населення різних країн, різкі коливання курсів світових валют) [1, с. 14] виникла необхідність вивчення детермінант різкої зміни стану людства, що виникли головним чином під впливом інноваційних процесів у ньому. У таких умовах суспільство вже не може розвиватися попередніми темпами, йому потрібно все більше сил для адаптації тих наслідків, які викликає суспільний прогрес [2, с. 47].

У цій ситуації суспільного життя соціальна довіра може зіграти визначальну роль, особливо, якщо говорити про такий її різновид, як довіра суспільства до різних інновацій, а конкретніше – зважаючи на трансформаційні процеси в сучасному українському суспільстві – довіра до соціально-економічних інновацій.

Тому це питання є актуальним і потребує докладного вивчення.

Мета і завдання дослідження. У зв'язку із цим, *метою* даної статті є з'ясування умов впровадження соціально-економічних інновацій у життєдіяльність сучасного українського суспільства на шляху його трансформації, а також визначення ролі довіри в цьому процесі.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- вивчити сутність ключових понять даної тематики, таких як "інноватика", "інновація" і "нововведення";
- розглянути види інновацій та нововведень за різними класифікаційними критеріями;
- виокремити соціальні інновації та нововведення, визначити їх особливу суспільну значущість;
- показати зв'язок довіри із соціально-економічними інноваціями за допомогою стислого ретроспективного аналізу життєдіяльності суспільства на різних стадіях його розвитку;
- виявити перспективи існування соціально-економічних інноваційних процесів у суспільстві, що трансформується.

Огляд останніх досліджень і публікацій за даною проблемою. Слід зазначити, що тривалий час проблематику інновацій учені розробляли в рамках економічних концепцій науково-технічного прогресу. Пізніше, окрім економістів, інноваціями також зацікавилися соціологи, психологи, управлінці. Сьогодні ж все частіше в різних джерелах інформації можна зустріти думки про те, що новий, трансформаційний шлях розвитку суспільства повинен спиратися на теоретичні положення інноватики.

Результатом праці вчених стало виникнення активної наукової полеміки в галузі теоретичного та емпіричного дослідження інноваційних процесів як у соціальній, так і в економічній сферах життєдіяльності суспільства. Гідними уваги в цьому контексті є роботи таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як Е. Гіппель, С. Б. Ковальова, О. О. Литвин, О. І. Навроцький, А. І. Пригожин, О. С. Телетов та інші. Незважаючи на багатоаспектність наукових дискусій з цього приводу, акценту на позиції довіри в соціально-економічних інноваційних процесах досі не зроблено.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж перейти до реалізації поставленої мети, спочатку доцільно розглянути сутність таких ключових понять, як "інноватика", "інновація" і "нововведення".

У сучасній соціологічній літературі інноватику трактують як науку про нововведення, що зародилась у відповідь на потребу практики в ефективному вирішенні завдань інтенсифікації та прискорення економічних і соціальних процесів.

Розглядаючи змістове поле інноватики, варто відзначити, що інновації, як правило, є повсякденною соціальною практикою відновлення. Для них характерне акцентування відмінності від попередньої традиції, причому не

лише в широкому культурному сенсі, але й у методологічному. Інновації відносять також до сфери повсякденності, вважаючи їх ідеєю, перетвореною на предмет [3].

Соціально-організаційний підхід до інноватики спирається, перш за все, на соціологічні методи. Інновація розкривається з позицій пояснючої і розуміючої соціології (О. І. Навроцький). Методологічні установки розуміючої соціології розробляються в дослідженнях М. Вебера; проекті герменевтики Х. Гадамера; методах антропологічної інтерпретації Г. Плесснера, А. Гелена. Значне місце серед робіт, присвячених даній тематиці, займають дослідження нововведень і соціальних механізмів, що забезпечують інноваційний процес. Так, А. І. Пригожин характеризує нововведення як "перехід певної системи з одного стану в інший зі своїм життєвим циклом" [4, с. 271].

Е. Гіппель виділяє у понятті "нововведення" початок нової традиції або нового циклу. Під нововведенням він розуміє перше вживання нового продукту або перше виявлення нового процесу [5, с. 65].

Інновація, що наближається за змістовим ядром до поняття "нововведення", має технологічний та управлінський аспекти. Наприклад, інновація у сфері освіти визначається як "цілеспрямоване і кероване внесення змін до практики освіти шляхом створення, поширення і засвоєння новотворів" [3].

Сучасний вітчизняний соціолог О. І. Навроцький відмічає, що, на відміну від інновацій, обсяг поняття нововведення ширший. Він містить елемент активної дії або руху, якщо йдеться про систему, що саморозвивається (такими є соціальні системи).

У загальній теорії інновацій розрізняють техніко-технологічні, соціальні, економічні, організаційно-управлінські інновації та інновації комплексного характеру. За якісними параметрами інновації зазвичай розподіляють на модифікаційні, комбінаторні та радикальні.

О. І. Навроцький пропонує доповнити цей поділ такими їх різновидами, як модернізаційні та демодернізаційні, реальні та можливі, особливо відзначаючи при цьому квазіінноваційні. У реальних процесах їх зміст може змінюватися, використовуватися як сигнальні функції, стимулятори процесу.

Зупинимось докладніше на сутності і типології соціальних інновацій внаслідок особливої значущості їх впливу на рівень та якість суспільного життя. Адже соціальні інновації спрямовані на гармонійний, збалансований розвиток людини і суспільства та ефективне використання людського капіталу.

Слід сказати, що розкриття сутності соціальних інновацій знайшло своє відображення як у багатьох енциклопедіях та словниках, так і в наукових працях сучасних фахівців. Так, в одному із словників інноваційних термінів соціальні інновації трактують як різновид інновацій за сферою застосування та етапами науково-технічного прогресу, що спрямовані на поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, культури.

У соціологічній енциклопедії термін "соціальна інновація" містить одразу декілька значень. По-перше, це результат творчої діяльності, що набув широкого застосування і слугує підставою для значущих соціальних змін. По-друге, це процес перетворення нововведень у соціокультурні норми і зразки, що забезпечує їх інституціональне оформлення і закріплення у сфері духовної і матеріальної культури суспільства.

Відома вітчизняна вчена, доктор економічних наук Л. І. Федулова розглядає сутність соціальних інновацій в залежності від рівня, на якому їх запроваджують. Так, на макрорівні соціальними інноваціями слід вважати зміни в соціальній сфері, що базуються на наукових знаннях, спрямовані на поліпшення якості життя населення держави та мають високу залежність від групових і особистих якостей користувачів. На мікрорівні соціальні інновації є загальним процесом планомірного поліпшення соціогуманітарної сфери підприємства, спрямованим на розширення можливостей на ринку робочої сили, мобілізацію персоналу підприємства на досягнення поставлених стратегічних цілей, що, у свою чергу, зміцнює довіру до соціальних зобов'язань підприємства перед співробітниками і суспільством у цілому [6, с. 61].

Щодо нововведень, то існує багато ознак їх класифікації. Проте в розрізі теми нас цікавлять їх типи за ознакою предметного змісту, серед яких виділяють соціальні нововведення – такі, що спрямовані на створення нових організаційних структур, стимулів до діяльності, формування нових суспільних відносин тощо.

У свою чергу, соціальні нововведення бувають правові, управлінські, педагогічні та економічні. Останніми прийнято вважати нові форми і методи матеріального стимулювання, критерії оцінювання й форми оплати праці, що мають ініціювати розвиток корисних, з погляду поставлених цілей, видів і змісту індивідуальної та групової діяльності [3].

Окрім висвітлених питань у наведених вище класифікаціях інновацій та нововведень, до кола дослідницьких інтересів інноватики входить вивчення окремих етапів інновацій та інноваційних процесів у цілому, а також визначення умов успішності їх здійснення з урахуванням економічних та культурних чинників.

Слід підкреслити, що соціальні інновації та нововведення є особливо значущими для життя суспільства, адже предметом змін у них стають люди під час виконання своїх соціальних ролей. Проте негативним моментом під час впровадження таких нововведень сьогодні нерідко є те, що внаслідок нематеріального характеру їх легше вдавати, імітувати, лише декларуючи хід реального інноваційного процесу, або іншими словами – державній владі легше користуватися існуючою довірою з боку населення, зловживаючи нею. Тому саме в галузі впровадження соціально-економічних інновацій та нововведень і є важливим забезпечення наявності та підтримки людської довіри, а також проведення відповідних заходів задля її виправдання.

У беззаперечному зв'язку довіри із соціально-економічними інноваціями можна переконатися, зробивши стислий ретроспективний аналіз життєдіяльності людського суспільства на різних стадіях його розвитку.

Для проведення аналізу використаємо формаційний підхід, який передбачає відтворення процесу розвитку довірчих відносин та інноваційної діяльності відповідно до формаційної періодизації всесвітньої історії, розвитку суспільних суперечностей і класової боротьби, що знайшли відображення в соціально-економічній думці первісного, рабовласницького, феодального, капіталістичного і соціалістичного суспільств. Наприкінці розглянемо сучасний період розвитку суспільства, що не охоплюється даним підходом.

Незважаючи на те, що сьогодні деякі вчені (наприклад, С. В. Кульчицький, О. В. Воронін та ін.) критикують формаційний підхід, вважаючи його спрощеним і примітивним для вивчення розвитку суспільства, ми вважаємо його придатним у контексті дослідження еволюції взаємозв'язку довіри та соціально-економічних інновацій, оскільки в такому аспекті поділ історичного процесу на етапи в залежності від ступеня розвитку ринкових відносин, основними символами яких виступають гроші і товар, є доречним [7, с. 54].

Про це зазначає у своїх працях і вищезгаданий науковець С. В. Кульчицький, який, одночасно схвалюючи можливість використання інших підходів, стверджує, що товарно-грошові відносини слід вважати об'єктивним показником, який визначає суттєві риси соціальних та етнічних спільнот, хоча і недостатнім для характеристики розвитку людства в цілому [8].

Так, на ранній стадії розвитку суспільства існував примітивний характер соціальних зв'язків, що поширювались у межах родини, племені. На довірі базувалися відносини в усіх сферах життєдіяльності людей. Щодо інноваційної діяльності, то спостерігався низький рівень її активності, а також великий розрив у часі між впровадженням інноваційних заходів та тривалістю життя людини, у зв'язку з чим спостерігати ті чи інші нововведення нерідко було неможливо.

За часів існування рабовласницького суспільства відбувся розвиток як довірчих, так і інноваційних процесів. Довіра почала існувати і набувати реального впливу не лише у взаєминах між людьми, а й між Богом та людьми, зокрема з приводу "доручення" Богом землі людям у тимчасове користування. У галузі економічної інноватики також відбулися активні зміни: ефективного застосування тяглової сили тварин, використання ускладнених знарядь праці та технологій, розвиток ремесел, розбудова міст, виокремлення купецтва як професійної діяльності внаслідок використання дешевої робочої сили. Як вияви соціальної інноватики варто згадати зародження державності, писемності, впровадження грошового обміну замість натурального тощо.

У період панування феодального ладу стан довіри залишився на достатньо значному рівні, проте під час укладення різного роду угод стало помітним існування низки пунктів, вимога щодо обов'язковості виконання

яких свідчить про наявність певної недовіри однієї сторони до іншої. При цьому відбулося зростання довіри спеціальним кредитним установам, що почали з'являтися в той час. Щодо стану інноваційної діяльності, то період феодального суспільства вважають неефективним в інноваційному плані, оскільки розвиток науки, масштаби будівництва, управління державою та розвиток мистецтв залишилися на тому ж рівні, а в деяких країнах навіть занепали.

Капіталістичний лад став періодом активізації інноваційних процесів, зокрема розвитку науки і техніки, появи нових індустріальних технологій. У соціальній сфері спостерігалася зміна характеру соціальних зв'язків: володіння не людьми, а власністю. У процесі формування соціальних відносин різного характеру застосовувався принцип: надані обіцянки сторін хоч і за-слуговують на довіру, проте завжди існує потреба в гарантіях.

Важливим є той факт, що в період капіталізму предмети інновацій розвивалися як еволюційно (у результаті поступових змін, що накопичилися і призвели до якісних зрушень у розвитку науки, техніки, особи, суспільства, навколишнього середовища тощо), так і стрибкоподібно (внаслідок корінних якісних змін, стрибкоподібного переходу у розвитку пізнання (науки і техніки), природного явища і суспільства у вигляді революційних винаходів, організаційних обурень, соціальних революцій тощо). Наприклад, інноваційним стрибком можна вважати потужний розвиток маркетингу, світової мережі Інтернет, а також піраміди потреб А. Маслоу.

Зупиняючись на аналізі існування соціалістичного суспільства, слід сказати, що в цьому періоді як роль довіри, так і рівень інновацій істотно зростають. Одразу зауважимо, що цією тезою ми не намагаємось ідеалізувати соціалістичне суспільство, а лише підкреслити динамічність явищ, подій і надбань того часу, які за всієї їх неоднозначності разом дали змогу Радянському Союзу стати однією з наймогутніших держав світу.

Важливою запорукою такого успіху стала наявність довіри населення до масштабних планів влади, до тих заходів, що нею впроваджувалися. Це було зумовлено політичною, економічною, соціальною стабільністю, що *різними* засобами забезпечувала держава своїм громадянам, наявністю загальної єдиної ідеології. Водночас, небезпідставно сучасний вітчизняний економіст О. С. Телетов з приводу часів Радянського Союзу відмічає існування технічно-інноваційного розвитку та застою у соціальній інноваційності [1, с. 21].

Слід зазначити, що завдяки високому рівню освіти, визнаному у світі, СРСР зміг забезпечити підготовку висококваліфікованих кадрів, які в різних галузях науки і техніки здійснили масштабний прорив, чийми інноваційними результатами діяльності людство користується й зараз.

У продовження аналізу соціалістичного суспільства слід також додати, що, на жаль, активна інноваційна діяльність не підкріплювалась зустрічною довірою влади до народу. Адже саме через цю недовіру, підозру за часів соці-

алізму і виникало багато негативних явищ, викликаних ізольованістю держави від зовнішнього світу, диктаторськими методами влади, насаджуванням поглядів, вигідних для неї, часто невмінням цінувати інтелігенцію, а навпаки, не довіряти їй, про що свідчить просто-таки викоренення її шляхом масових репресій. Окрім репресій проти інтелігенції, низка державних заходів справила важкий вплив і на життя широких мас простих людей (наприклад, колективізація, Голодомор 1932–1933 рр. тощо). Варто згадати й ситуацію зловживання людською довірою, коли відбулося різке падіння рівня довіри населення до існуючої влади, віри в її обіцянки наприкінці періоду існування Радянського Союзу. Мільйони людей втратили заощадження в Ощадбанку, що приречило багатьох на злиденне існування впродовж розгортання трансформаційного періоду.

Таким чином, через свою недовіру, що виражалася в жорстоких репресивних заходах, з часом влада в СРСР почала дедалі більш втрачати довіру населення, натомість душі людей опановувала зневага до неї. Усе це значною мірою і стало однією з вагомих причин занепаду соціалізму і передумовою процесу трансформації суспільства та його адаптації до нових умов.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується як такий, що став періодом інформаційних технологій. Якщо за часів капіталізму при аналізі соціальних зв'язків мова йшла загалом про володіння власністю, то на даному етапі ця теза потребує конкретизації – володіння власністю як матеріальною, так і інтелектуальною.

Важливо відмітити, що в сучасному суспільстві відбулося чітке розмежування науково-технічних та соціальних інновацій внаслідок зміни розуміння їх цінності і значення для людини як особистості, як повноцінного члена суспільства. У зв'язку із цим, спостерігаємо зміщення пріоритетів у бік соціальних інновацій. Мається на увазі те, що якщо раніше соціально-економічна розвиненість держави та добробут її громадян оцінювалися за наявністю в останніх, наприклад, автомобіля, комп'ютера, телефону, то зараз оцінки фахівців щодо рівня розвиненості держави все більше спираються на наявність у ній таких можливостей, як отримання медичного обслуговування, здобуття освіти та користування доступними для більшості населення житловими програмами тощо. Крім того, про перехід суспільства до іншого якісного стану у своєму розвитку свідчить значне скорочення часу реалізації технічних та соціальних інновацій.

Що стосується людської довіри на сучасному етапі розвитку суспільства, то сьогодні ситуація є вкрай тяжкою: відбувається стрімке падіння рівня довіри населення; воно все менше довіряє владі, фінансово-кредитним установам і навіть своєму оточенню. І не безпідставно, адже це є наслідком негативного досвіду участі у довірчих відносинах з усіма переліченими суб'єктами. Тому все частіше чути думку про те, що "довіряти треба лише собі".

Слід відмітити, що існують й інші підходи до вивчення стадій розвитку людства, проте у контексті ролі інновацій у цьому процесі вартими уваги є думки економіста світового рівня Я. Корнаї. Зупинимось на них більш детально.

В одній із своїх останніх праць, присвячених питанню інновацій та динамізму, Я. Корнаї, порівнюючи соціалізм і капіталізм, наполягає на перевазі останнього. Свою думку він аргументує тим, що саме до капіталізму перейшла більшість постсоціалістичних держав у процесі трансформації внаслідок його більшої досконалості. Однією з найбільш значущих переваг капіталізму Я. Корнаї називає його інноваційну та динамічну сутність. Причому стрімкі інновації та динамізм виступають не випадковими феноменами, а характерними властивостями капіталістичної системи. Що ж до соціалістичної системи, то, на думку вченого, їй притаманні нездатність створювати революційно нові продукти та більш низькі значення багатьох показників технічного прогресу в порівнянні із капіталістичною системою [9, с. 4].

Як бачимо, деякі з поглядів Я. Корнаї йдуть у розріз з думкою автора даної статті, адже під час аналізу суспільних формацій ми, не зменшуючи значущості капіталізму у контексті впровадження соціально-економічних інновацій, неодноразово підкреслювали й суспільну важливість надбань соціалізму.

З цього приводу процитуємо думку російського економіста В. І. Маєвського, який прокоментував погляди Я. Корнаї таким чином: "...Дана позиція є не зовсім коректною. СРСР (саме нашу державу як негативний приклад розглядає автор статті), хоч і насправді поступався у швидкості промислового освоєння інновацій країнам Заходу, проте не являв собою абсолютно неспроможну в інноваційному аспекті систему. Корнаї не знайшов жодного прикладу лідерства нашої держави у галузі революційних інновацій, але такі приклади є: космос, атомна енергетика, лазерна індустрія, судна на повітряній подушці, екраноплани і т. д. Навпаки, після 1991 року багато що з того, що було зроблено за часів СРСР, виявилось втраченим або, в кращому разі, не отримало подальшого розвитку" [10, с. 2].

Висновки та перспективи. Таким чином, здійснений авторкою аналіз розвитку довірчих та інноваційних відносин показав, що між довірою та інноваціями існує тісний зв'язок, що має свої особливості, а саме: з часом, упродовж усього розвитку суспільства фактично відбувається падіння рівня довіри і зростання обсягу інновацій, тобто спостерігаємо обернений зв'язок між ними; при цьому довіра є первинним явищем у порівнянні з інноваціями.

Проте, на думку деяких учених [6, с. 61], теоретично зв'язок між довірою та інноваціями має бути прямим: у державах із соціально орієнтованим типом розвитку, саме соціальні інновації формують інноваційне середовище, що сприяє науково-технологічним та інформаційним нововведенням, забезпечує їх прискорення, підвищення ефективності використання нових техно-

логій, скорочення інноваційних витрат та високий рівень довіри населення до пануючої влади.

Певна відмінність між авторськими висновками та поглядами фахівців свідчить, що теорія іноді, на жаль, зовсім не відповідає практиці. Адже в реальності у багатьох державах (а особливо тих, суспільства яких знаходяться на стадії трансформації) нерідко спостерігається протиріччя між законодавчо закріпленими соціальними цілями державної політики і реальними діями, що викликає зниження ступеня людської довіри до влади та загострення соціальних конфліктів. Іншими словами, "на папері" обсяг обіцяних соціально-економічних інновацій активно зростає, фактична ж їх реалізація значно "скромніша", що сприяє падінню рівня суспільної довіри. Саме звідси й випливає констатація авторкою тенденції оберненої залежності між довірою та інноваціями.

Крім того, проведений аналіз показав, що в реальній практичній діяльності людини інновації в основному носять комплексний характер, поєднуючи в собі стрибкоподібні та еволюційні інновації. Тому процес формування інноваційної людини не може обмежуватися лише техніко-технологічними показниками засвоєння людиною певного обсягу знань. У зв'язку із цим, сьогодні все більш значущим стає функціонування і вдосконалення численних наукових, виробничих і соціальних інститутів, що виступають потужним механізмом прогресивного розвитку суспільства.

На думку сучасного філософа О. О. Литвина, нанонаука і нанотехнології стануть основою наступного стратегічного технологічного прориву, що спричинить виникнення викликаних розвитком високих технологій нових загроз та ризиків як усередині суспільства ризику, так і загроз для самого існування людства та планети загалом [2, с. 49]. Це, у свою чергу, спричинить потребу в пошуку дієвих механізмів захисту суспільства, одним із яких може стати довіра.

Тож природа довіри та механізм її функціонування змінювалися через економіко-політичні інновації та соціокультурні трансформації [11], але є очевидним, що трансформація сучасного українського суспільства стане успішною лише за умови, коли інновації будуть підкріплюватись довірою. Більше того, довірчі відносини (у цьому контексті – особливо між населенням і владними структурами) в ідеалі мають бути взаємними. Проте на практиці такого ефекту досягти вкрай важко.

Таким чином, бачимо, що формування людського капіталу і розвиток інтелектуального потенціалу держави сприяє подоланню кризових явищ в її економіці та суспільстві. Тому сьогодні важливим є розкриття тих механізмів, що лежать в основі прийняття або, навпаки, відторгнення нововведень. Серед таких механізмів особливе місце має зайняти така загальнолюдська цінність, як довіра, оскільки вона виступає тим суб'єктивним фактором, що прямо впливає на результат впровадження соціально-економічних інновацій.

Адже саме її різний ступінь присутності/відсутності у населення до владних структур говорить про його внутрішню налаштованість на інноваційну діяльність у державі, бажання брати в ній активну участь і всіляко сприяти інноваторам або, навпаки, неприйняття інновацій та нововведень, виявлення байдужості та протидію їх упровадженню.

Говорячи про активізацію трансформації сучасного суспільства в цілому, необхідно запровадити такі соціально-економічні інновації, які б максимально відповідали реальному стану національної економіки (зокрема, необхідність оновлення промислових підприємств, транспорту, розвиток аграрного сектору тощо) та сформованим історично духовним цінностям, менталітету українців (широта їх душі, довірливість тощо).

При цьому вважаємо за доцільне ще раз підкреслити, що соціально-економічні інноваційні процеси в суспільстві протікають украй важко, якщо з боку населення немає довіри владним структурам. Адже коли суспільству пропонується щось нове, щось іще не перевірене досвідом, саме довіра до тих, хто пропонує та контролює втілення в життя цих інновацій, забезпечує підтримку суспільства, в їх успішній реалізації.

1. *Телетов О. С.* Інноватика та розвиток людства: історія та сучасність / О. С. Телетов // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – Т. 1, № 4. – С. 13–24.
2. *Литвин О. О.* Вплив нанонаук та нанотехнологій на тенденції розвитку суспільства ризику // Філософія: (конспект лекцій) : зб. пр. / О. О. Литвин. – К., 2012. – С. 44–49.
3. *Навроцький О. І.* Деякі аспекти обґрунтування засад інноватики у вищій школі [Електронний ресурс] / О. І. Навроцький // Мультиверсум : філософ. альманах. – К. : Центр духовної культури. – 2004. – № 43. – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_43/Navrozky.htm
4. *Пригожин А. И.* Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики) / А. И. Пригожин. – М., 1989. – 346 с.
5. *Hippel E.* User's role in industrial innovation / E. Hippel // Management of research and innovation. – Amsterdam, 1980.
6. *Федулова Л. І.* Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин / Л. І. Федулова // Укр. соціум. – 2008. – № 3. – С. 60–75.
7. *Андрущенко Г. І.* Кредитні відносини у структурі фонду життєвих засобів : соціологічний аспект : дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.03 / Андрущенко Ганна Іванівна. – К., 2009. – 332 с.
8. *Кульчицкий С. В.* Поступь истории: новое видение [Електронний ресурс] // С. В. Кульчицкий // Зеркало недели – 2002. – № 18 (393). – Режим доступу : <http://www.zerkalo-nedeli.com/nn/show/393/34751/>
9. *Корнаи Я.* Инновации и динамизм / Я. Корнаи // Вопросы экономики. – 2012. – № 4. – С. 4–31.

10. *Маевский В. И.* Я. Корнаи, Й. Шумпетер и экономическая теория / В. И. Маевский // Вопросы экономики. – 2012. – № 8. – С. 1–7.
11. *Кожем'якіна О. М.* Довіра в динаміці соціальних змін / О. М. Кожем'якіна // Філософські проблеми гуманітарних наук : зб. наук. пр. – К., 2009. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-11430.html>

Транслітерований список джерел

1. Tjeljetov O. S. Innovatyka ta rozvytok ljudstva: istorija ta suchasnist' / O. S. Tjeljetov // Marketyng i menedzhment innovacij. – 2011. – Т. 1, № 4. – С. 13–24. [in Ukrainian]
2. Lytvyn O. O. Vplyv nanonauk ta nanotehnologij na tendencii' rozvytku suspil'stva ryzkyu // Filosofija: (konspekt lekcij) : zb. pr. / O. O. Lytvyn. – К., 2012. – С. 44–49. [in Ukrainian]
3. Navroc'kyj O.I. Dejaki aspekty obgruntuvannja zasad innovatyky u vyshhij shkoli [Elektonnij resurs] / O. I. Navroc'kyj // Mul'tyversum : filosof. al'manah. - К. : Centr duhovnoi' kul'tury. –2004. – № 43. – Rezhym dostupu : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_43/Navrozky.htm [in Ukrainian]
4. Prigozhin A. I. Novovvedenija: stimuly i prepjatstvija (social'nye problemy innovatiki) / A. I. Prigozhin. – М., 1989. – 346 s. [in Russian]
5. Hippel E. User's role in industrial innovation / E. Hippel // Management of research and innovation. – Amsterdam, 1980. [in English]
6. Fedulova L. I. Social'ni innovacii' v systemi social'no-ekonomichnyh vidnosyn / L. I. Fedulova // Ukr. socium. – 2008. – № 3. – С. 60–75. [in Ukrainian]
7. Andrushhenko G. I. Kredytni vidnosyny u strukturi fondu zhyttjevyh zasobiv : sociologichnyj aspekt : dys. ... kand. sociol. nauk : 22.00.03 / Andrushhenko Ganna Ivanivna. – К., 2009. – 332 s. [in Ukrainian]
8. Kul'chickij S. V. Postup' istorii: novoe videnie [Elektonnij resurs] // S. V. Kul'chickij // Zerkalo nedeli – 2002. – № 18 (393). – Rezhim dostupu : <http://www.zerkalo-nedeli.com/nn/show/393/34751/> [in Russian]
9. Kornai Ja. Innovacii i dinamizm / Ja. Kornai // Voprosy jekonomiki. – 2012. – № 4. – С. 4–31. [in Russian]
10. Maevskij V. I. Ja. Kornai, J. Shumpeter i jekonomicheskaja teorija / V. I. Maevskij // Voprosy jekonomiki. – 2012. – № 8. – С. 1–7. [in Russian]
11. Kozhem'jakina O. M. Dovira v dynamici social'nyh zmin / O. M. Kozhem'jakina // Filososfs'ki problemy gumanitarnyh nauk : zb. nauk. pr. – К., 2009. – Rezhym dostupu : <http://www.info-library.com.ua/books-text-11430.html> [in Ukrainian]

Отримано 14.07.12

А. И. Андрущенко, канд. социол. наук

**РОЛЬ ДОВЕРИЯ ВО ВНЕДРЕНИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ
ИННОВАЦИЙ В ТРАНСФОРМИРУЮЩЕМСЯ ОБЩЕСТВЕ**

В статье исследуется сущность понятий "инноватика", "инновация" и "нововведение"; рассмотрены виды инноваций и нововведений по разным классификационными критериями; выделены социальные инновации и нововведения, определены их особенности, общественная значимость; показана связь доверия с социально-экономическими инновациями при помощи краткого ретроспективного анализа жизнедеятельности общества на всех стадиях его развития; выявлены перспективы развития социально-экономических инновационных процессов в трансформирующемся обществе.

Ключевые слова: доверие, инноватика, инновации, связь доверия и социально-экономических инноваций.

A. I. Andrushenko, Candidate of Sociological Sciences

**ROLE OF TRUST IN IMPLEMENTING OF SOCIAL AND ECONOMIC
INNOVATIONS IN SOCIETY UNDER TRANSFORMATION**

The article examines the nature of concepts "Innovatic", "Innovation" and "novelty"; considered types of innovations and novelties of different classification criteria; singled out social innovations and novelties and determined their special social significance; is shown the relationship of trust and the socio-economic innovations with the help of compressed retrospective analysis of society life at different stages of its development, revealed prospects of socio-economic innovation processes in transforming society.

Key words: trust, innovation, innovations relationship of trust and socio-economic innovations.